

перейти від домашніх справ до навчального середовища; створює позитивну атмосферу й емоційний комфорт, що сприяє кращому сприйняттю матеріалу. Завдяки активації уваги та залучення після «Криголаму» учні стають більш включеними в урок, краще слухають і взаємодіють; стимулюється інтерес до теми, навіть якщо вона складна або нова. Також покращується комунікація. У дистанційному форматі діти часто відчують ізоляцію. «Криголам» сприяє знайомству, обміну думками та встановленню контактів. Розвивається довіра між учнями та вчителем. ***Ігрові, творчі вправи допомагають зняти напруження перед відповідальним завданням або новою темою.*** Учні почуваються більш упевнено та розкуто. Формується мотивація. Коли урок розпочинається з чогось приємного та неформального, діти з більшим ентузіазмом включаються в роботу. Вправи «Криголам» – це не просто розвага. Вони є важливим інструментом для підтримки психоемоційного здоров'я, створення згуртованості в онлайн-класі та ефективного старту уроку. Регулярне використання їх робить навчання приємнішим і результативнішим.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що психоемоційна підтримка учнів у 1-4 класі є ефективним способом формування емоційної стійкості, розвитку емпатії та створення безпечного середовища. Регулярне впровадження простих вправ допоможе знизити рівень тривожності, покращити увагу учнів і зробити навчальний процес більш гармонійним і людським (з досвіду роботи).

Освіта як фактор стійкості: роль інклюзивного навчання в умовах бойових дій

Анастасія ВІТЮК,
методист Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
levatskaya53b@gmail.com

У статті висвітлюються ключові виклики, що постають перед системою інклюзивної освіти в Україні під час воєнного стану. Особливу увагу приділено проблемам, пов'язаним із нестачею матеріально-технічної бази, кадрового потенціалу та цифрової інфраструктури, які унеможливають повноцінне включення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в освітній процес. Поряд із цим розглядається вплив соціальних упереджень, зростання психоемоційного навантаження на учнів, педагогів і батьків, що зумовлює нові виклики для інклюзивного середовища. Проаналізовано доступність інклюзивних послуг у зонах активних бойових дій і в місцях тимчасового переміщення, наведено практичні приклади адаптації освітнього процесу в кризових умовах, які формують бачення перспектив подальшого розвитку інклюзії як чинника суспільної стійкості. Матеріал побудовано на основі аналізу нормативної бази, сучасних освітніх досліджень і регіональних кейсів

Ключові слова: інклюзивне навчання, соціалізація, адаптація, індивідуальні освітні траєкторії, дистанційні технології, психологічний супровід.

У сучасних умовах, коли освітній процес зазнає серйозних викликів через бойові дії, інклюзивне навчання набуває ще більшої ваги. **Освіта стає ключовим фактором стійкості суспільства**, забезпечуючи дітям не лише знання, а й психологічну підтримку, соціалізацію та можливість адаптації до складних життєвих обставин.

Роль інклюзивного навчання в умовах бойових дій полягає не лише у створенні доступного освітнього простору для дітей з особливими потребами, а й у формуванні гнучких, адаптивних підходів до навчання всіх учнів. Використання дистанційних технологій, психологічний супровід, індивідуальні освітні траєкторії – усе це допомагає підтримувати дітей в умовах невизначеності та стресу.

Забезпечення інклюзивності в освіті під час війни є не лише питанням прав людини, а й важливим кроком до побудови стійкого суспільства, яке цінує кожного свого громадянина та забезпечує рівні можливості для всіх, незалежно від обставин.

Війна не просто руйнує будівлі – вона розбиває життя, дітей позбавляє дитинства, учителів – класних кімнат. Уявіть собі хлопчика з порушеннями слуху, який намагається почути свого вчителя крізь гуркіт артилерії. Його однокласницю, яка, використовуючи крісло колісне, спускається до сховища під виття сирен. Дівчинку, яка вимушено змінила своє місце проживання, вона не випускає з рук книгу, бо це її єдиний зв'язок зі світом, який ще має сенс і стабільність. Це не просто історії – це реальність для тисячі українських дітей. Учителів, які записують відеоуроки для дітей, які не можуть вийти з підвалу. Директора школи, який відчиняє двері для дитини з інвалідністю, попри розбиті вікна. Волонтерів, які шукають ноутбуки для дітей, щоб вони могли вийти на уроки навіть у бомбосховищах. Це приклади стійкості, а не лише доброти.

Інклюзивна освіта у воєнний час – це не про «особливі умови» для когось. Це про рівні можливості для всіх. Це про те, щоб кожна дитина, незалежно від фізичних чи ментальних особливостей, незалежно від утрат чи страху, мала можливість навчатися, мріяти та планувати своє життя. Тому, що освіта – це не лише знання, а й довіра до майбутнього.

Якщо ми втрачаємо освіту, ми втрачаємо не лише нинішнє покоління. Ми втрачаємо майбутнє. Але якщо ми продовжимо викладати, учитись і підтримувати один одного, навіть у найскладніші часи ми не програємо. Освіта – це не про підручники й тести. Освіта – це сила духу. І саме ця сила дозволить нам вижити.

Освіта має фундаментальне значення для розвитку суспільства, особливо під час кризових ситуацій, таких як воєнні конфлікти. Вона відіграє ключову роль у розбудові адаптаційного потенціалу критичного мислення та соціальної згуртованості. Вона сприяє подоланню конфліктних ситуацій і створює основу для сталого соціального розвитку після завершення бойових дій. У ситуаціях воєнних конфліктів доступ до якісної освіти стає критично важливим для дітей, які постали перед такими труднощами, як переміщення та психологічні травми.

Інклюзивне навчання допомагає забезпечити соціальну стійкість в умовах збройного конфлікту. Воно забезпечує рівні можливості для всіх дітей і допомагає суспільству адаптуватися до нових реалій. Підтримка інклюзивної освіти має посилюватися на рівні державної політики та міжнародного співробітництва, щоб забезпечити доступ до якісної освіти в найскладніших ситуаціях.

Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти створено в структурі КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (далі – Центр). Здійснює свою діяльність відповідно до Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 617.

Основними завданнями Центру є:

- здійснення методичного та аналітичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;
- методичне забезпечення навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- здійснення аналітичної та прогностичної діяльності щодо організації навчання дітей з особливими освітніми потребами в Харківській області;
- проведення аналізу даних реєстру дітей, які пройшли комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини (далі – комплексна оцінка) і перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсних центрах Харківської області, за згодою батьків (одного з батьків) або законних представників на обробку персональних даних неповнолітньої дитини;
- підвищення рівня обізнаності громадськості про дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, запобігання дискримінації, формування позитивного ставлення до таких дітей та їх батьків.

У 2023 році склад працівників Центру було повністю оновлено. Очолює Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти **Малакей Інна Сергіївна**, яка організовує роботу Центру, забезпечує його ефективне функціонування та координує діяльність, спрямовану на підтримку дітей з особливими освітніми потребами (далі — ООП), фахівців і батьків у територіальних громадах Харківської області. Методисти Центру **Вітюк Анастасія Сергіївна**, **Московка Юлія Михайлівна**, **Чотій Тетяна Олегівна** здійснюють методичне та аналітичне забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти Харківської області, зокрема проведення вебсемінарів для педагогічних працівників, які працюють із дітьми з ООП.

З метою вдосконалення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивного навчання фахівці Центру здійснюють свою діяльність за такими напрямками:

- **науково-методичні вебсемінари** щодо впровадження інноваційних підходів у навчанні дітей з особливими освітніми потребами;
- **науково-практичні вебсемінари**, спрямовані на розвиток професійних навичок педагогів у роботі з дітьми з ООП;
- **консультаційна підтримка** для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів і педагогічних працівників із питань адаптації освітнього процесу та використання корекційно-розвиткових методик;
- **розробка методичних рекомендацій** та освітніх матеріалів, що сприяють ефективному впровадженню інклюзивного навчання.

У 2024 році Ресурсним центром підтримки інклюзивної освіти було розроблено програму пролонгованої науково-методичної форми підвищення кваліфікації для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти інклюзивного марафону «Інклюзивний простір в умовах закладу дошкільної освіти» у межах регіонального проєкту «Освітній технопарк Харківщини – 2030» хабу «Інклюзивна освіта». Його метою є поширення сучасних підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, обмін кращими практиками та підвищення професійної компетентності педагогічних працівників. Увесь комплекс заходів сприяє створенню доступного та комфортного освітнього простору для кожної дитини, незалежно від її особливостей розвитку.

На сайті Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» (<http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?news-category=%d1%96nclu%20zivna-osv%d1%96ta>) у розділі «Інклюзивна освіта» розміщено 246 матеріалів. Серед них представлені статті, новини та методичні рекомендації, спрямовані на підтримку і розвиток інклюзивної освіти.

Таким чином, діяльність Ресурсного центру спрямована на підвищення якості інклюзивної освіти, забезпечення доступності навчання для дітей з особливими освітніми потребами та підтримку педагогічних працівників у їхній професійній діяльності.

Таблиця 1

Аспект	Опис	Практичне застосування
Психологічна підтримка учнів		
Створення безпечного освітнього середовища	Діти в умовах війни особливо потребують відчуття стабільності та безпеки. Навіть у складних ситуаціях важливо забезпечити їм максимально комфортні умови для навчання.	➤ Облаштування укриттів для навчання – у разі загрози повітряних тривог уроки можуть проводитися в укриттях або адаптованих приміщеннях. Важливо облаштувати їх так, щоб діти почувалися комфортно (наявність іграшок, книг, навчальних матеріалів). ➤ Чіткий розпорядок дня – стабільність і передбачуваність зменшують рівень тривожності. Дітям слід пояснювати план дня та алгоритм дій у разі небезпеки. ➤ Умовний сигнал безпеки – використання спеціальних сигналів або карток для дітей, які бояться голосних звуків або мають труднощі з мовленням. ➤ Підтримка «точок опори» – це можуть бути улюблені іграшки, особисті предмети або символи підтримки (наприклад, малюнки рідних, записки від батьків).
Емоційне розвантаження	Навчання під час війни пов'язане з високим рівнем стресу. Тому необхідно впроваджувати методи, що допомагають дітям знімати напругу та відновлювати емоційну рівновагу.	➤ Арттерапія – малювання, ліплення, створення аплікацій допомагають дітям виразити свої емоції. Наприклад, можна запропонувати дітям намалювати «світ, у якому вони відчуваються безпечно». ➤ Музична терапія – слухання спокійної музики, спів, використання простих музичних інструментів для ритмічних вправ.

		➤ Фізичні активності – рухливі ігри, вправи на розслаблення, йога для дітей допомагають знімати напругу та покращують концентрацію. ➤ Техніки дихання – проста практика «повільний вдих через ніс – затримка – повільний видих через рот» допомагає заспокоїтися. ➤ Практика подяки та позитиву – у кінці дня діти можуть малювати або записувати 1-2 хороші речі, які з ними сталися.
Підтримка комунікації	У дітей можуть бути труднощі з висловленням своїх почуттів і потреб, особливо якщо вони пережили стресові ситуації. Важливо створити умови для вільного вираження думок і підтримки взаєморозуміння.	➤ Використання карток настрою – на початку дня діти можуть вибирати картку, що відповідає їхньому емоційному стану (сумний, веселий, втомлений тощо), і за бажанням пояснювати, чому саме так почуваються. ➤ Метод «чарівної скриньки» – діти можуть писати чи малювати свої запитання, побажання або переживання, а вчитель за можливості відповідає або обговорює їх із класом. ➤ Жести та піктограми для невербального спілкування – особливо корисні для дітей з розладами мовлення чи тривожними розладами. ➤ Метод «Коло підтримки» – кожна дитина розповідає про щось хороше, що сталося в її житті, або говорить слова підтримки однокласникам. ➤ Казкотерапія – використання історій і казок, які допомагають дітям усвідомити свої емоції та розібратися з переживаннями.
Гнучкі підходи до організації навчального процесу		
Змішані форми навчання	Комбінування різних форматів навчання дозволяє пристосувати процес до умов війни, зберігаючи ефективність і доступність освіти.	➤ Поєднання очного, дистанційного та асинхронного навчання – у безпечних регіонах можливі очні заняття, а в зонах ризику – онлайн-уроки або записані відеоуроки. ➤ Навчання в укриттях – у разі тривоги заняття можуть проводитись у пристосованих безпечних приміщеннях. Важливо мати набір мобільних навчальних матеріалів (зошити, планшети, аудіоуроки). ➤ Групові та індивідуальні заняття – учні можуть працювати як у класах, так і вдома під керівництвом батьків за підтримки вчителя. ➤ Ротаційний підхід – діти можуть почергово навчатися очно та дистанційно, залежно від ситуації.
Індивідуалізація завдань	Кожна дитина має різні можливості для навчання в умовах бойових дій, тому важливо адаптувати матеріали відповідно до їхніх потреб і рівня стресостійкості.	➤ Адаптація завдань за рівнем складності – один і той самий матеріал подається в кількох варіантах (коротка інструкція для дітей з труднощами, розширене пояснення для інших).

		➤ Використання візуальних і графічних підказок – схеми, малюнки, піктограми для кращого розуміння. ➤ Гнучкий темп навчання – дітям дозволяється проходити матеріал у зручному темпі, залежно від обставин. ➤ Вибірковість завдань – учень може виконувати ті завдання, які для нього найбільш доступні в певний момент (наприклад, якщо він не має доступу до інтернету, то отримує друковані матеріали).
Використання інтерактивних методів	Інтерактивне навчання допомагає дітям краще засвоювати матеріал і залишатися залученими до процесу, навіть якщо вони навчаються дистанційно або в складних умовах.	➤ Освітні платформи та мобільні додатки – використання програм на кшталт Google Classroom, LearningApps, Khan Academy Kids, які дозволяють дітям вчитись у зручний час. ➤ Відеоуроки та подкасти – можливість переглядати уроки в записі, що знижує навантаження на дитину в умовах нестабільного зв'язку. ➤ Гейміфікація навчання – освітні ігри, інтерактивні тести, квести, що підтримують мотивацію учнів. ➤ Проектне навчання – виконання творчих завдань, які дитина може робити у власному темпі, наприклад, створення сімейного дерева, малювання історій чи запис аудіорозповідей. ➤ Метод «вчимо одне одного» – діти пояснюють матеріал однокласникам у парах або малих групах (онлайн чи офлайн).
Робота з батьками й асистентами вчителя		
Залучення батьків	У період бойових дій роль батьків у навчанні дітей з особливими освітніми потребами стає ще важливішою, оскільки вони є першими підтримувачами та помічниками учня в складних умовах.	➤ Регулярні комунікації через різні канали – учителі можуть використовувати месенджери (Viber, WhatsApp), електронну пошту або телефонні дзвінки для регулярного інформування батьків про прогрес дітей, завдання для виконання вдома та особливості роботи з учнями. ➤ Навчальні ресурси для батьків – надання рекомендацій щодо організації навчання вдома: створення комфортного робочого простору, розподіл часу на навчання та відпочинок, способи підтримки емоційного стану дітей. ➤ Індивідуальні консультації для батьків – організація зустрічей (онлайн чи особисто), де батьки можуть обговорити з учителями складні моменти в навчанні, поведінці та емоційному стані дітей. ➤ Навчання батьків спеціальних методів підтримки – підготовка простих інструкцій або відеоуроків для батьків щодо використання корекційних ігор, вправ для розвитку мови, пам'яті, концентрації уваги тощо.

		➤ Взаємопідтримка та групи для батьків – створення спільнот батьків, де вони можуть обмінюватися досвідом, ділитися порадами та емоційно підтримувати один одного.
Взаємодія з асистентами	Асистенти вчителя відіграють важливу роль у підтримці дітей з особливими освітніми потребами, особливо в умовах бойових дій, коли дитина може бути емоційно або фізично виснажена.	➤ Координація роботи між учителем і асистентами – учитель і асистент повинні мати чітке розуміння своїх обов’язків і того, як доповнювати один одного. Вони можуть спільно розробляти індивідуальні плани для дітей, які потребують додаткової підтримки. ➤ Розподіл завдань залежно від потреб дитини – асистент може допомагати дитині в класі, особливо під час самостійної роботи або виконання завдань, які вимагають додаткового часу чи уваги. ➤ Підтримка під час дистанційного навчання – у випадку, коли дитина навчається дистанційно, асистент може допомагати їй організувати робочий процес, пояснювати матеріал, відповідати на питання через онлайн-платформи. ➤ Постійний зворотний зв’язок – асистент надає вчителю інформацію про емоційний та фізичний стан учня, що допомагає коригувати підхід до навчання. Це особливо важливо в умовах нестабільної ситуації, коли дитина може відчувати сильний стрес або тривогу. ➤ Індивідуальні заняття з асистентом – у разі необхідності асистент може проводити додаткові заняття з дітьми, які потребують інтенсивної підтримки (наприклад, для учнів з аутизмом чи інтелектуальними порушеннями). ➤ Спільна оцінка результатів – асистенти можуть допомогти у зборі інформації про успіхи дітей, що дозволить учителю коригувати методи навчання.
Спеціальні методи роботи з різними категоріями (типологіями) освітніх труднощів		
Інтелектуальні труднощі	Діти з інтелектуальними труднощами потребують додаткової підтримки для освоєння навчального матеріалу та розв’язання завдань. В умовах війни вони можуть бути особливо вразливими через стрес і зміни в освітньому процесі.	➤ Індивідуальні завдання – адаптація матеріалів, використання простих інструкцій і чітких пояснень. Наприклад, замість письмових завдань – практичні завдання чи роботи з використанням візуальних засобів (карток, схем). ➤ Завдання в темпі учня – надання більше часу для виконання завдань і використання методу повторення для закріплення матеріалу. ➤ Використання підтримки асистента – асистент може пояснювати завдання, підтримувати дитину в процесі виконання робіт, надаючи індивідуальну допомогу.

		➤ Мотивація через позитивне підкріплення – застосування мотиваційних методів: похвала за кожен крок, маленькі досягнення, спеціальні нагороди.
Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі	Діти з функціональними труднощами потребують спеціальних підходів у навчанні, щоб компенсувати дефіцити в сенсорних або моторних навичках.	➤ Сенсорна адаптація – створення комфортного середовища для дітей з порушеннями слуху чи зору (підвищене освітлення, використання спеціальних пристроїв, субтитрів або слухових апаратів для дітей з порушеннями слуху). ➤ Індивідуалізовані навчальні плани – для дітей з порушеннями моторики чи мовлення використовувати розгорнуті інструкції, візуальні матеріали та техніки, що сприяють розвитку навичок. Наприклад, картки для дітей з порушеннями мовлення. ➤ Розвиваючі ігри та вправи – використання ігор на розвиток моторики (наприклад, пластилін, малювання, ліплення для розвитку дрібної моторики) або вправ на мовленнєву активність для дітей з порушеннями мови. ➤ Технічні засоби для навчання – використання спеціальних мобільних додатків для дітей з порушеннями слуху чи зору, для тих, хто має труднощі в моторних навичках (наприклад, планшети з доступними функціями для дітей з порушеннями зору).
Фізичні труднощі	Діти з фізичними труднощами можуть мати обмежений доступ до певних навчальних активностей або потребувати спеціальних умов для участі в освітньому процесі.	➤ Адаптація навчального середовища – створення доступних просторів для дітей з обмеженими можливостями руху (безбар'єрний доступ, спеціальні меблі для дітей з інвалідними колясками). ➤ Індивідуальна фізична активність – для таких дітей важливе залучення до фізичних вправ, адаптованих до їх можливостей (наприклад, вправи на розтягнення, з використанням допоміжних засобів). ➤ Технічні засоби допомоги – використання спеціалізованих пристроїв для навчання, таких як кнопки для голосових команд, чи екрани для відображення завдань. ➤ Мобільність у класі – допомога асистентів або батьків у переміщенні дітей під час уроків чи перерв.
Навчальні труднощі	Діти з навчальними труднощами потребують спеціальних методів роботи, щоб успішно засвоювати навчальний матеріал.	➤ Завдання з розбиттям на етапи – для дітей з навчальними труднощами важливо розбивати завдання на простіші етапи та надавати чіткі вказівки для виконання кожного етапу.

	В умовах бойових дій важливо, щоб заняття були організовані з урахуванням специфіки кожної дитини.	➤ Індивідуальні консультації – додаткові заняття для дітей, які потребують більше часу на освоєння матеріалу, або використання методів навчання, що відповідають індивідуальним потребам (наприклад, через відеоуроки, аудіоматеріали). ➤ Інтерактивне навчання – використання ігор, відео та практичних вправ, щоб зробити навчальний процес доступним і цікавим.
Соціоадаптаційні / (особистісні, середовищні труднощі) соціокультурні (зокрема взаємодія з представниками осередків окремих культур, отримання інформації засобами жестової мови тощо)	Діти, які мають соціоадаптаційні труднощі, можуть стикаються з проблемами в інтеграції в колектив, в адаптації до нових умов або середовищ. Зокрема, це можуть бути діти, які стикаються з соціокультурними бар'єрами через відмінності в мовах, культурах або через аутизм.	➤ Підтримка через групову роботу – створення умов для розвитку соціальних навичок через групові проекти, пари для взаємної допомоги між дітьми з різними соціокультурними походженнями. ➤ Навчання культури взаємоповаги – спеціальні заняття, спрямовані на розвиток навичок співпраці, взаємоповаги, розуміння відмінностей між людьми через мистецтво, літературу, рольові ігри. ➤ Використання жестової мови – для дітей з порушеннями слуху, навчання жестової мови в рамках класу. ➤ Робота з емоційним фоном – допомога дітям з аутизмом або соціоадаптаційними труднощами через використання візуальних посібників, карток настрою або спеціальних вправ на розвиток емоційної сфери.
Збереження психоемоційного стану вчителя		
Дотримання режиму відпочинку	У складні часи, коли навантаження на вчителя зростає, важливо зберігати баланс між роботою та відпочинком. Ненадання належного часу на відновлення може призвести до емоційного вигорання та зниження ефективності роботи.	➤ Гнучкий графік роботи – учителі повинні мати можливість коригувати свій графік, щоб уникнути перевантаження. Наприклад, планування уроків з урахуванням психологічного стану, надання часу на відновлення після важких днів. ➤ Перерви та фізичні вправи – установлення чітких перерв на відпочинок протягом дня, включаючи фізичні вправи (наприклад, йога чи легкі прогулянки). Це допомагає зняти стрес і підтримує фізичний стан. ➤ Завдання для відпочинку на вихідних – заохочення вчителів до відпочинку без роботи у вихідні дні, сприяння хобі та заняттям, що дозволяють відновити емоційну рівновагу.

Професійної взаємодтримк и	В умовах бойових дій взаємодтримка серед колег є необхідною для підтримки психоемоційного здоров'я вчителів. Важливо створити атмосферу, де вчителі можуть звертатися за допомогою один до одного, обмінюватися досвідом і підтримувати морально.	➤ Регулярні зустрічі та обговорення з колегами – організація регулярних зустрічей для обміну думками та досвідом, де вчителі можуть обговорювати труднощі, пов'язані з навчанням під час бойових дій. Це дозволяє зняти емоційне навантаження та отримати корисні поради. ➤ Менторство – залучення досвідчених учителів до допомоги молодшим колегам, надаючи моральну та професійну підтримку, навчання і поради з інклюзивних методик. ➤ Обмін методичними матеріалами – спільне створення й обговорення методичних матеріалів і підходів для інклюзивного навчання в умовах бойових дій, що дозволяє знизити стрес і підвищити впевненість у своїх силах. ➤ Колективні заходи для зняття стресу – організація спільних заходів для вчителів, таких як тренінги для розвитку комунікаційних навичок, психологічні майстер-класи або навіть просто спільні відпочинкові заходи, що сприяють соціалізації та зняттю емоційного напруження.
Залучення до психологічного супроводу	Залучення до психологічного супроводу є важливим для збереження емоційної стійкості вчителів, особливо в умовах бойових дій. Психологічна підтримка допомагає справлятися з високим рівнем стресу, тривожності та вигорання.	➤ Індивідуальні психологічні консультації – учителі можуть регулярно звертатися до психолога для обговорення своїх переживань і отримання підтримки. Це може бути як особисте консультування, так і онлайн-сесії. ➤ Групові тренінги та супровід – організація групових психологічних тренінгів або майстер-класів із технік зняття стресу, розвитку емоційної стійкості та підтримки в періоди криз. ➤ Онлайн-платформи для психологічної підтримки – створення спеціальних платформ для вчителів, де вони можуть анонімно звертатися за допомогою, обговорювати складні ситуації та отримувати поради від психологів. ➤ Психологічні групи підтримки – створення спільнот учителів, де вони можуть разом обговорювати свої переживання та обмінюватися методами боротьби зі стресом. У таких групах важливо не лише надавати професійну допомогу, але й допомагати вчителям відновити моральні сили через спільне спілкування.

Висновок. Інклюзивне навчання в умовах бойових дій потребує адаптації методів і засобів навчання для дітей з різними категоріями труднощів. Завдяки індивідуальному підходу, використанню гнучких методів, підтримці з боку

асистентів і батьків можна створити комфортні умови для розвитку кожної дитини навіть у складних обставинах.

Війна вимагає адаптивних рішень в освіті, особливо для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Гнучкі підходи дозволяють забезпечити безперервність навчання, підтримати дітей у складних умовах і врахувати їхні індивідуальні потреби.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивна освіта в умовах війни. – mon.gov.ua.
2. ЮНІСЕФ Україна. Забезпечення рівного доступу до освіти під час війни. – unicef.org.
3. Human Rights Watch. Освіта та права дітей у зонах конфлікту. – hrw.org.
4. Save the Children. Вплив війни на дітей та освітній процес. – savethechildren.net.
5. Закон України «Про освіту».
6. Андронік Т. Інклюзивна освіта в Україні: виклики та перспективи розвитку. – Київ: Освіта України, 2022.
7. Бевз Г.М. Психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах збройного конфлікту. – Харків: Ранок, 2023.
8. Ващенко Л. Дистанційне навчання та інклюзивна освіта: сучасні реалії. – Львів: Світ знань, 2021.
9. Закон України «Про освіту» (редакція з урахуванням змін, пов'язаних із воєнним станом).
10. Ігнатенко В. Освіта під час війни: досвід міжнародних організацій. – Київ: Академія педагогічних наук України, 2023.
11. Ковальчук О. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2022.
12. Сисоєва С. Освітні стратегії в кризових умовах: міжнародний досвід та українські реалії. – Одеса: Педагогічна думка, 2023.
13. ЮНЕСКО. Освіта під час надзвичайних ситуацій: політики та практики. – Париж: ЮНЕСКО, 2022.
14. ЮНІСЕФ. Доступ до освіти під час гуманітарних криз. – Нью-Йорк: ООН, 2021.

Особливі діти – особливий підхід (з досвіду роботи Люботинської гімназії № 1)

Валерій СТІЛЕЦЬ,
директор Люботинської гімназії № 1
Люботинської міської ради Харківської області,
Світлана КНИШ,
заступник директора з НВР,
Анна ГОНГАЛО,
практичний психолог
school1_lub@ukr.net

У статті представлено досвід упровадження інклюзивного навчання в Люботинській гімназії № 1 Харківської області. Автори акцентують увагу на створенні безпечного, доброзичливого та підтримувального освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. У гімназії функціонують шість інклюзивних класів, де забезпечено системний психолого-педагогічний супровід, тісну співпрацю з батьками, індивідуалізацію навчання та розвиток м'яких навичок.

Розкрито особливості організації корекційно-розвиткових занять із використанням інтерактивних форм, методик арттерапії, нейровправ, казкотерапії, логопедичних практик і